

УДК 336: 631.162

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ АКТИВІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Н.В. Петруня

Одеський державний аграрний університет

Розглянуто показники і фактори ефективності використання активів сільськогосподарських підприємств Саратського району Одеської області. Запропоновано заходи з її підвищення.

Вступ. На сучасному етапі розвитку ринкової економіки в сільськогосподарських підприємствах України спостерігається невідповідність обсягу і складу активів обсягові і складу виробництва і збуту сільськогосподарської продукції, значно знизилася рентабельність їх використання, спостерігається високий ступінь зносу найважливішої складової активів – основних засобів. Вирішити ці проблеми можливо за допомогою більш ефективного використання активів сільськогосподарських підприємств, чому і присвячена тема нашої статті і що засвідчує її актуальність.

Метою дослідження є підготовка до розробки пропозицій щодо більш ефективного використання активів сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування оптимального складу активів, дослідженню їх складу і структури приділяли такі вчені як І.О. Бланк[1], Г.Г. Кірейцев[2], В.В. Ковальов[3], А.М. Поддєрьогін[4]. Однак питанням оптимальної структури активів у галузі сільського господарства не приділялось належної уваги. Так, пропорції, прийняті за стандарт для сільськогосподарських підприємств України щодо співвідношення основних і оборотних засобів як 2:1 є дещо

застарілими, оскільки в кращих сільськогосподарських підприємствах питома вага оборотних активів має тенденцію до зростання. А для цього слід, насамперед, дослідити склад і структуру активів сільськогосподарських підприємств.

Результати дослідження. Процес аналізу ефективності використання активів включає декілька послідовних етапів. Насамперед, слід провести аналіз співвідношення оборотних і необоротних активів сільськогосподарських підприємств. У складі активів сільськогосподарських підприємств Саратського району Одеської області співвідношення необоротних і оборотних активів змінилось у сторону збільшення питомої ваги оборотних активів - у 2003 році: 69 % до 31 % , а у 2005 році – 55 % до 45 %. У складі необоротних активів сільськогосподарських підприємств найбільшу питому вагу займають основні засоби (54,6 % у 2005 році), а у складі оборотних – запаси товарно-матеріальних цінностей (33,1 % у 2005 році). Зменшується ж питома вага основних засобів внаслідок їх значного зносу, оскільки у балансі вартість основних засобів враховується за їх залишковою вартістю. Значно збільшується питома вага запасів ТМЦ та дебіторської заборгованості.

Наступним етапом аналізу активів є аналіз ефективності їх використання. Проаналізуємо ефективність використання активів в цілому та за їх окремими видами.

Як ми знаємо, ефективність використання активів визначається показниками оборотності і показниками рентабельності. Так, фінансовий стан підприємства залежить від того, наскільки швидко кошти, вкладені в активи сільськогосподарських підприємств, перетворюються у реальні гроші (готівку). Розглянемо динаміку показників оборотності активів сільськогосподарських підприємств. Дані табл. 1 свідчать про прискорення оборотності активів, що показує перевищення темпів росту виручки від реалізації над темпами росту активів. Так, активи в цілому обертаються в середньому по сільськогосподарських підприємствах Саратського району у

2005 році 0,654 рази на рік, або за 550 днів, що на 449 днів менше від рівня 2003 року. Оборотні активи обертаються за рік у 2005 році 1,637 рази, або за 220 днів, що на 86 днів менше від рівня 2003 року.

**Таблиця 1. Показники оборотності активів
сільськогосподарських підприємств Саратського району Одеської
області**

Показники	2003 рік	2004 рік	2005 рік	2005 рік (±) до 2003 року
Сума обороту, тис.грн.	68958	103719	122760	53802
Середньорічна сума активів, тис.грн.	191404	175549	187850	-3554
Середньорічна сума оборотних активів, тис.грн.	58517	60419	74987	16470
Середньорічна сума дебіторської заборгованості, тис. грн.	7131	8476	12496	5365
Коефіцієнт оборотності всіх використовуваних активів	0,360	0,591	0,654	0,294
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,178	1,717	1,637	0,459
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	9,670	12,237	9,824	0,154
Коефіцієнт закріплення оборотних активів	0,849	0,583	0,611	-0,238
Частка дебіторської заборгованості у оборотних активах, %	12,2	14,0	16,7	4,5
Період обороту всіх використовуваних активів, днів	999	609	550	-449
Період обороту оборотних активів, днів	306	210	220	-86
Період погашення дебіторської заборгованості, днів	37	29	37	0

На тривалість обороту впливає ряд факторів, як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. До перших належить сфера діяльності підприємств (слід зазначити, що сільське господарство має найдовший період обороту активів у виробничій сфері), розмір підприємств (як правило, у фермерських господарствах оборотність активів вища, ніж у більших сільськогосподарських підприємствах).

Не менший вплив має на оборотність активів і економічна ситуація в країні і пов'язані з нею умови господарювання сільськогосподарських підприємств. Так, інфляційні процеси в Україні, недоступність кредитів для сільськогосподарських товаровиробників, відсутність у більшості підприємств стабільних господарських зв'язків з постачальниками і

покупцями призводить до вимушеного нагромадження запасів товарно-матеріальних цінностей, що значно уповільнює процес обороту активів.

До внутрішніх факторів, що понижують оборотність активів, можна віднести, перш за все, неефективну стратегію управління його активами (або її відсутність). На прискорення обороту активів значний вплив має своєчасна інкасація дебіторської заборгованості. Аналіз даних табл.1 свідчить, що стан розрахункової дисципліни сільськогосподарських підприємств Саратського району Одеської області на період 2003-2005 років залишається стабільним – дебіторська заборгованість за рік робить близько 10 оборотів і погашається приблизно за місяць.

Другою групою показників ефективності використання активів є коефіцієнти рентабельності (табл. 2).

Таблиця 2. Показники рентабельності використання активів сільськогосподарських підприємств Саратського району Одеської області

Показники	2003 рік	2004 рік	2005 рік	2005 рік (±) до 2003 року
Середньорічна сума активів, тис.грн	191404	175549	187850	-3554
Середньорічна сума оборотних активів, тис.грн	58517	60419	74987	16470
Чистий прибуток (+), збиток (-), тис.грн	-542	9581	4506	5048
Рівень рентабельності (+), збитковості (-) всіх використовуваних активів, %	-0,3	5,5	2,4	2,7
Рівень рентабельності (+), збитковості (-) оборотних активів, %	-0,9	15,9	6,0	6,9
Рівень рентабельності (+), збитковості (-) реалізації, %	-0,8	9,2	3,7	4,5
Рівень рентабельності (+), збитковості (-) витрат, %	-1,0	13,2	5,0	6,0

З таблиці видно, що загальна тенденція ефективності використання активів є позитивною проти 2003 року, але негативною проти 2004 року. Так, у 2004 році спостерігається значне зростання рентабельності: всіх активів – до 5,5 %, поточних активів – до 15,9 %, реалізації – до 9,2%, витрат – до 13,2%. Справа в тому, що у 2003 році відбувалась збиткова

господарська діяльність, що зумовлене, в основному, несприятливими погодними умовами для виробництва зерна, на якому спеціалізуються сільськогосподарські підприємства Саратського району. А у 2005 році спостерігається зниження рентабельності проти 2004 року: всіх активів – до 2,4 %, поточних активів – до 6 %, реалізації – до 3,7 %, витрат – до 5 %.

Оскільки рентабельність активів залежить від їх оборотності та рентабельності реалізації, прослідкуємо вплив цих факторів на результативний показник у табл. 3 у 2004-2005 роках, оскільки 2003 рік був нетиповим. Отже, основним фактором негативного впливу на рентабельність використання активів було зниження рентабельності продажу сільськогосподарської продукції.

Таблиця 3. Вплив оборотності активів і рентабельності реалізації на ефективність використання активів сільськогосподарських підприємств Саратського району Одеської області

Показники	2004 рік	2005 рік	Зміна
Рівень рентабельності реалізації, %	9,2	3,7	-5,5
Коефіцієнт оборотності активів	0,591	0,654	0,063
Рівень рентабельності активів, %	5,5	2,4	-3,1
Зміна рівня збитковості активів за рахунок: оборотності активів, %	X	X	0,5
рентабельності реалізації, %	X	X	-3,6

Висновки.

1. Ефективність використання активів ми оцінюємо за двома групами показників – показники оборотності та показники рентабельності.
2. У складі активів сільськогосподарських підприємств Саратського району Одеської області спостерігається збільшення питомої ваги оборотних активів і зменшення питомої ваги необоротних за період 2003-2005 років.
3. У складі оборотних активів сільськогосподарських підприємств найбільшу питому вагу займають запаси товарно-матеріальних цінностей, а у складі останніх – незавершене виробництво.

4. Показники ефективності використання активів з у 2005 році покращуються. Зросла оборотність оборотних активів, збільшився період погашення дебіторської заборгованості.

5. Спостерігається низький рівень рентабельності активів у 2005 році і збитковість використання активів у 2003 році по сільськогосподарським підприємствам Саратського району.

6. На зниження рівня рентабельності активів сільськогосподарських підприємств вплинуло не зниження оборотності активів, а зниження рентабельності реалізації.

Виходячи з даних висновків, можна внести наступні пропозиції щодо підвищення ефективності використання активів сільськогосподарських підприємств Саратського району Одеської області через підвищення їх оборотності шляхом удосконалення управління їх складом і структурою та за допомогою розробки на підприємствах маркетингової та інвестиційної політики.

Література.

1. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента.– К.: Ника – Центр, 2004. – 512с.
2. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент – К.: ЦУЛ, 2002. – 496 с.
3. Ковалев В.В. Управление финансами: Учебное пособие. – М.: ФБК – ПРЕСС, 1998. – 160 с.
4. Фінансовий менеджмент: Навч.-метод. Посібник / А.М.Поддєрьогін та ін. – К.: КНЕУ, 2005. – 294 с.

Анотації

Н.В. Петруня. Ефективність використання активів сільськогосподарських підприємств.

Розглянуто показники і фактори ефективності використання активів сільськогосподарських підприємств Саратського району Одеської області. Запропоновано заходи з її підвищення.

Н.В. Петруня. Эффективность использования активов сельскохозяйственных предприятий.

Рассмотрены показатели и факторы эффективности использования активов сельскохозяйственных предприятий Саратовского района Одесской области. Предложены мероприятия по ее повышению.

N.V. Petrunya. Agricultural enterprises assets using efficiency.

The indicators and factors of Odesa region Sarata district's agricultural enterprises assets using efficiency have considered. The proposals of profitability raising and improvement of management for agricultural enterprises have created.